

KRATAK PREGLED NEKIH MEĐUNARODNIH KRIVIČNIH SUDOVA

REVIEW OF SOME INTERNATIONAL CRIMINAL COURTS

Ajla Škrbić

Pravni fakultet, Univerzitet u Travniku, BiH

SAŽETAK

Ideja o stvaranju međunarodnih krivičnih sudova nastala je nakon završetka Prvog svjetskog rata. Pokazala se kao opravdana, jer se počiniocima međunarodnih zločina moglo suditi nepristrasno i bez pritiska okoline koja bi mogla utjecati na povoljniji ili nepovoljniji ishod kažnjavanja. Svakako se najvećim dostignućima ovakvih sudova u odnosu na nacionalne sudove smatraju nepristrasnost, neovisnost i veća sposobnost nošenja sa složenim postupcima.

Ključne riječi: međunarodno krivično pravo, međunarodni krivični sud, nepristrasnost.

Key words: international criminal law, international criminal court, impartiality.

ABSTRACT

The idea of creating international criminal tribunals was conceived after the end of World War II. It has been established that their creation is justified as the perpetrators of international crimes could be tried impartially and without inappropriate impartiality that could result in a harsher punishment. Certainly, the greatest accomplishments of these courts as opposed to national courts are the impartiality, independence and greater ability to cope with complex procedures.

UVOD

Međunarodni sud je sudsko tijelo koje privodi pravdi pojedince okrivljene za kršenje međunarodnog prava. Ideja o stvaranju ovakvih sudova nastala je nakon završetka Prvog svjetskog rata. Zasniva se na principu da sve osobe okrivljene da su izvršile teški međunarodni zločin moraju biti kažnjene, pa čak i ako se radi o visokim državnim funkcionerima. Svoj vrhunac doživljava usvajanjem Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda 17.07.1998. godine.

Pored Haškog tribunala, o kojem u ovom radu zbog skučenosti prostora neće biti riječi, jako značajnim međunarodnim krivičnim sudovima smatraju se Nirnberški sud, Međunarodni vojni sud za Daleki istok u Tokiju, Međunarodni krivični sud za Ruandu i Međunarodni krivični sud.

PODJELA MEĐUNARODNIH KRIVIČNIH SUDOVA

Međunarodno krivično pravo je relativno mlada grana prava. Iako je prvi primjer suđenja za ratne zločine bio još davne 1474. godine¹³³, puni razvoj ova grana prava doživljava tek nakon Drugog svjetskog rata.¹³⁴

Međunarodni krivični sudovi se uobičajeno dijele u tri generacije. U prvu spadaju

¹³³ 1474. godine, nakon Švicarsko-Burgundijskog rata, Sir Peter von Hagenbach, guverner Breisacha, osuđen je i pogubljen pred međunarodnim sudom za naređenja ubistava, paljevina i razbojništva. (P. Raosavljević, „Međunarodni tribunal za bivšu Jugoslaviju kao precedent međunarodnog krivičnog prava“, *Srpska pravna misao*, broj 1-4/2006, Godina XIII, 2006., 192.)

¹³⁴ *Ibid.*

međunarodni vojni sudovi u u Nirnbergu i Tokiju. Drugu generaciju međunarodnih krivičnih sudova čine Haški tribunal i Međunarodni krivični sud za Ruandu, kao i Međunarodni krivični sud, dok treću generaciju čine mješoviti međunarodni krivični sudovi, kao što su sudovi u Istočnom Timoru, na Kosovu, u BiH, Kambodži, Sijera Leoneu i Libanonu. Nazivaju se mješoviti ili internacionalizovani, i podrazumijevaju kombinaciju elemenata međunarodnog i unutrašnjeg prava. Takvi sudovi se sastoje od međunarodnih sudija i sudija koji imaju državljanstvo države u kojoj zasjedaju.¹³⁵ Predstavljaju vezu između domaćeg i međunarodnog krivičnog pravosuđa, a podrazumijevaju podjelu odgovornosti kažnjavanja počinitelja zločina između države u kojoj su ti zločini počinjeni, s jedne strane, i međunarodne zajednice, s druge strane. Teže primjeni najviših standarda neovisnosti i nepristrasnosti, a uspjeh njihovog sistema u konačnici će se procjenjivati na osnovu utjecaja njihovog naslijeđa na domaće pravosudne sisteme.¹³⁶ Svakako se kao pozitivne strane ovakvih sudova spominju nepristrasnost, neovisnost i veća sposobnost nošenja sa složenim postupcima.

KRATAK PREGLED NEKIH OD MEĐUNARODNIH KRIVIČNIH SUDOVA

Po završetku Drugog svjetskog rata Saveznici su Sporazumom o gonjenju i kažnjavanju glavnih ratnih zločinaca iz evropskih sila Osovine od 08.08.1945. godine predvidjeli uspostavu Međunarodnog vojnog suda. Njegovo prvo (i jedino) suđenje održano je u *Nirnbergu*. Ovaj sud se sastojao od četiri sudije i četiri zamjenika. Pravilo je bilo da se presuda

donese većinom glasova, a u slučaju podjele glasova – da odluči glas predsjednika. Presuda je donesena 30.09. i 01.10.1946. godine, a osuđeno je dvanaest osoba na smrt vješanjem, tri osobe na doživotni zatvor, a četiri na kaznu zatvora od 10 do 20 godina.

Dana 26.07.1945. godine usvojena je Postdamska deklaracija na osnovu koje je osnovan *Međunarodni vojni sud za Daleki istok* u Tokiju.¹³⁷ Osnovale su ga Sjedinjene Američke Države, SSSR, Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo, i to sa ciljem kažnjavanja Japanaca koji su počinili teške zločine u Drugom svjetskom ratu. Nadležan je za iste zločine za koje je bio nadležan i Međunarodni vojni sud u Nirnbergu: zločini protiv mira, ratni zločini i zločini protiv čovječnosti - ali su ratni zločini i zločini protiv čovječnosti morali biti u vezi sa zločinom protiv mira.

Osnivanju *Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu*¹³⁸ prethodilo je masovno ubijanje ljudi.¹³⁹ Ovaj Sud je nadležan za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji Ruande i susjednih država - ukoliko su teška kršenja počinili državljani Ruande. Vremenska nadležnost je od 01.01.1994. do 31.12.1994. godine, i to za genocid, zločine protiv čovječnosti, povrede člana 3. Ženevskih konvencija iz 1949. godine i Protokola II.

U pogledu prakse ovog Suda interesantno je da je prva optužnica podnesena već nakon godinu dana od osnivanja Suda, 22.11.1995. godine. Prva suđenja su, pak, počela 1997. godine. Trenutno je 57

¹³⁵ A. Kaseze, *Međunarodno krivično pravo*, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd 2005., 404.

¹³⁶ What is Transitional Justice?, <http://www.a4id.org/sites/default/files/What%20is%20transitional%20justice.pdf> (18. septembar 2015.)

¹³⁷ Međunarodni vojni sud za Daleki istok je ustanovljen 19.01.1946. godine Posebnim proglasom Vrhovnog zapovjednika svih savezničkih snaga, generala Douglasa McArthura.

¹³⁸ Osnovan je Rezolucijom Vijeća sigurnosti broj 955 od 08.11.1994. godine.

¹³⁹ Neposredan povod za osnivanje ovog Suda bilo je ubistvo oko 10% stanovnika Ruande, iz redova naroda Tutsi i Hutua. (B. Krivokapić, *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa*, Službeni glasnik, Beograd 2010., 558.)

slučajeva završeno.¹⁴⁰ Takođe, interesantan podatak je da je ovo prvi međunarodni sud koji je dao tumačenje definicije genocida sadržane u Konvenciji o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida, od 09.12.1948. godine¹⁴¹, a takođe je utvrdio da silovanje i seksualno zlostavljanje, ukoliko su učinjeni s ciljem uništenja određene grupe kao takve, mogu predstavljati genocid.¹⁴² Takođe, Međunarodni krivični sud za Ruandu je prvi međunarodni sud koji je za genocid osudio jednog bivšeg predsjednika vlade (Jean Kambanda).¹⁴³

Međunarodni krivični sud za Ruandu ima primjetnih sličnosti sa Haškim tribunalom. Naime, osnovan je na isti način kao i Haški tribunal (rezolucijom Vijeća sigurnosti) i u osnovi ima isti pravni položaj. Oba tijela imaju zajedničko Žalbeno vijeće, a i način rada i organizacija su im slični. Oba suda imaju ravnopravnu nadležnost sa domaćim sudovima, ali i prvenstvo u odnosu na iste (mogu u svakoj fazi postupka tražiti da se domaći sudovi priklone njihovoj nadležnosti). Takođe, i Međunarodni krivični sud za Ruandu je, kao i Haški tribunal, trebao završiti sa radom u 2010. godini, ali je taj rok pomjeren.¹⁴⁴

Za Rimski statut *Međunarodnog krivičnog suda* iz 1998. godine može se reći da predstavlja kodifikaciju opštih običajnih pravila pozitivnog međunarodnog humanitarnog prava koja su obavezna za sve strane u svim sukobima. Djela koja su u Rimskom statutu propisana kao ratni zločini i za koje je propisana i lična odgovornost

počinioca predstavljaju pravne obaveze i za države i za sve naoružane skupine koje sudjeluju i u sukobima nemeđunarodnog karaktera.

Diplomatska konferencija opunomoćenika vlada o osnivanju Međunarodnog krivičnog suda održana je u periodu od 15.06. do 17.07.1998. godine u Rimu. Stvoren je Sud u čiju nadležnost spadaju zločin genocida, zločin protiv čovječnosti, ratni zločin i zločin agresije (ali tek nakon što se donese definicija agresije¹⁴⁵).

Rimski statut je međunarodni ugovor čije je potpisivanje počelo 17.07.1998. godine, a stupio je na snagu 01.07.2002. godine, nakon što je šezdeseta ratifikacija dostavljena Generalnom sekretaru UN-a. Vremenska nadležnost Suda ograničena je na krivična djela koja su počinjena nakon stupanja na snagu Rimskog statuta, a za svaku državu stranku pojedinačno. U pravilu sudbenost za ova krivična djela pripada državama strankama, a Sudu tek ako mu država ustupi predmet ili nije u stanju provesti istragu, odnosno započeti krivično gonjenje.¹⁴⁶

Ovaj dokument propisuje da sljedeći zločini predstavljaju teška kršenja člana 3. Ženevskih konvencija iz 1949. godine:

- nasilje nad životom i tijelom, posebno ubistvo u svakom obliku, sakaćenje, okrutno ponašanje i mučenje;

¹⁴⁰ Međunarodni krivični sud za Ruandu, <http://www.unict.org/en/cases> (17. septembar 2015.)

¹⁴¹ BiH je sukcesijom prihvatila ovu Konvenciju 15.12.1993. godine („Službeni list RBiH“, broj: 25/93).

¹⁴² Predmet Tužilac protiv Jean-Paul Akayesu Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu, predmet broj: 96-4-T, od 02.09.1998. godine

¹⁴³ B. Krivokapić, *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa*, Službeni glasnik, Beograd 2010., 559.

¹⁴⁴ B. Krivokapić, *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa*, Službeni glasnik, Beograd 2010., 558.

¹⁴⁵ Definicija agresije je usvojena 14.12.1974. godine, u Rezoluciji Opšte Skupštine broj 3314/XXIX, gdje je rečeno koji se akti imaju smatrati činom agresije. Međutim, koliko je ta definicija nepotpuna pokazuje i podatak da je u Rimskom statutu Međunarodnog krivičnog suda iz 1998. godine, u članu 5., utvrđena nadležnost ovog Suda u pogledu četiri vrste krivičnih djela: genocid, zločin protiv čovječnosti, ratni zločin i agresija, s tim da je određeno da se za agresiju ustanove elementi bića ovog krivičnog djela, te tako ispune prethodni uslovi za ustanovljenje nadležnosti Suda. 11.06.2010. godine Skupština država članica je usvojila izmjene Rimskog statuta, među kojima je upravo unošenje definicije agresije u Statut bilo od prvenstvenog značaja. (B. Krivokapić, *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa*, Službeni glasnik, Beograd 2010., 543.)

¹⁴⁶ Član 11. Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda iz 1998. godine

- narušavanje ličnog dostojanstva, a naročito ponižavajućim i degradirajućim postupanjem;
- uzimanje talaca;
- donošenje presuda i izvršenje smrtne kazne bez prethodne objave presude od strane legitimno konstituisanog suda koji bi obezbijedio sve zakonske garancije predviđene kao neophodne u svakom sudskom postupku.¹⁴⁷
- fizičko sakaćenje ili medicinski i zdravstveni eksperimenti koji nisu opravdani potrebama liječenja niti se obavljaju u korist osoba (na) kojima se vrše, a uzrokuju ili mogu uzrokovati smrt ili narušiti zdravlje tih osoba;
- napadi na kulturne i vjerske objekte;
- pljačke gradova i naselja;
- izdajnička ubijanja ili ranjavanja protivnika;
- izjave da se neće davati milost.¹⁴⁹

Rimski statut takođe propisuje da dole navedene radnje predstavljaju „druge ozbiljne povrede zakona i ratnih običaja koji se primjenjuju u međunarodnom oružanom sukobu, a prema utvrđenim pravilima međunarodnog prava“¹⁴⁸:

- napadi koji su namjerno usmjereni protiv civilnog stanovništva ili civila pojedinaca koji ne sudjeluju neposredno u neprijateljstvima;
- napadi koji su namjerno usmjereni protiv zgrada, materijala, medicinskih jedinica i transporta, kao i protiv osoba koje koriste ambleme Ženevskih konvencija u skladu sa međunarodnim pravom;
- napadi koji su namjerno usmjereni protiv osoblja, instalacija, materijala, jedinica ili vozila uključenih u humanitarnu pomoć ili mirovnu misiju u skladu sa Poveljom UN za vrijeme dok uživaju zaštitu predviđenu za civile ili civilne objekte prema pravu oružanih sukoba;
- seksualno nasilje kao što je silovanje, seksualno ropstvo, nasilna trudnoća, prostitucija, sterilizacija i slično;
- novačenje djece mlađe od 15 godina u oružane snage ili skupine, te primoravanje istih da aktivno učestvuju u neprijateljstvima;
- naredbe da se civilno stanovništvo premjesti u drugo područje zbog neprijateljstava (osim radi njihove zaštite);

Iz priloženog se vidi da ovaj Statut ustvari dopunjuje član 3. Ženevskih konvencija iz 1949. godine. Svi ovi zločini predstavljaju i zločine prema domaćim krivičnim zakonima svih država svijeta, tako da predstavljaju i međunarodne zločine - bez obzira je li riječ o međunarodnom ili nemeđunarodnom oružanom sukobu. U preambuli Rimskog statuta izričito je utvrđeno da se isti odnosi na najteža krivična djela, koja su takvima proglašena od strane cjelokupne međunarodne zajednice.

Sjedište Suda je u Hagu, ali se krivično gonjenje može odvijati bilo gdje. Pozitivna strana je činjenica da je Sud pomogao i unaprijedio ulogu svjedoka u pravnom sistemu, i to kroz ured Javnog savjetnika za žrtve i kroz zakladu za žrtve koje, u skladu sa Statutom, imaju pravo na mjere zaštite.

Ono što je najbitnije u vezi sa Međunarodnim krivičnim sudom jeste činjenica da je komplementaran unutrašnjim sudovima država, što znači da je odgovornost za krivično gonjenje počinioaca međunarodnih krivičnih djela prvenstveno na državama. Ovaj Sud će, stoga, djelovati samo ako utvrdi da nadležna država nije voljna ili nije sposobna sprovesti istragu i suđenje.¹⁵⁰

Sud je počeo sa radom u martu 2003. godine. Prvo suđenje počelo je 26.01.2009. godine, i to u predmetu Tužilac protiv

¹⁴⁹ *Ibid.*

¹⁵⁰ B. Krivokapić, *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa*, Službeni glasnik, Beograd 2010., 543.

¹⁴⁷ *Ibid.*, član 8. stav 2. tačka c)

¹⁴⁸ *Ibid.*, član 8. stav 2. tačka b)

Lubanga Dyllo (u vezi sa situacijom u Demokratskoj Republici Kongo).

Posebno zanimljiva pojedinost vezana uz praksu ovog Suda jeste činjenica da je to prvi međunarodni sud pred kojim je podignuta optužba protiv aktuelnog šefa neke države, i prvi međunarodni sud koji je zatražio hapšenje aktuelnog šefa neke države (slučaj predsjednika Sudana, Omara al Bešira, optuženog za genocid i druga krivična djela izvršena nad afričkim plemenima u Darfuru).¹⁵¹

ZAKLJUČAK

Međunarodne krivične sudove ne treba posmatrati kao domaće, nacionalne sudove. Javnost čuje riječi „sud“ i „pravo“ – pa pomisli da je to isto kao i u nacionalnom pravu. Ali nije. Razlika postoji i između osoblja u međunarodnim i nacionalnim sudovima, a kamoli u drugim karakteristikama.

Svakako je opravdanost njihovog osnivanja danas višestruko potvrđena. U postupcima pred ovakvim sudovima osigurana je nepristrasnost, jer se počiniocima krivičnih djela ne sudi u državi u kojoj su počinili zločin ili čije državljanstvo imaju, već u drugoj sredini.

Dakle, najveća dostignuća ovakvih sudova u odnosu na nacionalne sudove jesu nepristrasnost, neovisnost i veća sposobnost nošenja sa složenim postupcima.

LITERATURA

- [1] A. Kaseze, Međunarodno krivično pravo, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd 2005.
- [2] B. Krivokapić, Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa, Službeni glasnik, Beograd 2010.
- [3] Međunarodni krivični sud, <http://icc-cpi.int/>
- [4] Međunarodni krivični sud za Ruandu, <http://www.unictr.org/en/cases>
- [5] P. Raosavljević, „Međunarodni tribunal za bivšu Jugoslaviju kao precedent međunarodnog krivičnog prava“, Srpska pravna misao, broj 1-4/2006, Godina XIII, 2006.
- [6] Predmet Tužilac protiv Jean-Paul Akayesu Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu, predmet broj: 96-4-T, od 02.09.1998. godine
- [7] Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda iz 1998. godine
- [8] „Službeni list RBiH“, broj: 25/93
- [9] Statut Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu iz 1994. godine
- [10] What is Transitional Justice?,
- [11] <http://www.a4id.org/sites/default/files/What%20is%20transitional%20justice.pdf>

¹⁵¹ O Međunarodnom krivičnom sudu, njegovoj strukturi, predmetima i aktivnostima više na: <http://icc-cpi.int/>